

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Qvarta Controversia. An verbum nostrum distinguatur ab intellectione
realiter aut formaliter tantum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

prout res ipsa & recta loquendi forma postularer, sed rem exprimimus verbo representatam.

Obiectio. *Secundo.* Cum aliquis interrogatur, quid intus dicat, respondet verbis vocis: At verba vocis non significant conceptum formalem siue verbum, sed conceptum obiectum; ergo &c. *Resp.* falsam esse minorem, ut ostendimus q. 13. a. 1. *Controu. unica.*

Sol. *CONTRA quintam concl.* non sunt argumenta alicuius momenti; sed omnia quae ex interpretibus possent afferri, facilem habent solutionem ex antedictis.

QUARTA CONTROVERSIA.

An verbum nostrum distinguatur ab intellectu realiter aut formaliter tantum?

Sensu questionis, & Sententia Doctorum.

QVAESTIONIS huius sensus est: An verbum nostrum distinguatur ab actu intelligendi tanquam res à re; ita ut sint duae res realiter distinctae, licet non sint ab inuicem separatae: sicut patet de materia & forma, de essentia & esse, natura & personalitate; & alijs similibus; An autem sint una res duas habens quidditates siue rationes formales, ut quidam dicunt de relatione & fundamento, de motu & eius termino, & de actione & passione.

SCOTVS in 1. dist. 3. q. 6. & dist. 27. q. 1. affirmat uicere in nobis esse elicere intellectionem, & esse prius natura intellectione ipsa, eo modo quo ceterae actiones verè praecedunt suos terminos, & intellectionem esse terminum huius quod est dicere siue elicere intellectionem. Et addit; quod dicere, siue elicere intellectionem est vera actio immanens, per quam producitur intellectio: intelligere verò qualitas est primae speciei, & non actio proprie dicentis terminus & formaliter idem quod verbum. Quam sententiam sequitur & pro possuetur Rada, & Syluester approbat in *conflato super hoc articulo*; negans tamen dicere esse actionem proprie loquendo, sed ait esse intellectum sub specie actualiter relata ad obiectum. Cum Scoto conuenit Durandus, qui intellectionis identitatem affirmat cum verbo: sed actum dicendi ab actu intelligendi distinctum non cognoscit: ait enim actum intelligendi seipso, & nulla alia actione media ab intellectu produci.

Dominicus Sotus in 4. dist. 49. q. 2. a. 3. docet per intellectionem verbum produci, quod sit illius terminus idem cum ea realiter, & ab ea formaliter tantum distinctas, sicut calefactione producit calor ut eius terminus formaliter tantum ab ea diuersus. Hanc sententiam recentiores ascribunt Victoriam, & sequitur Molina *disput. 8. memb. 2. Vsq. inf. q. 34. c. 4.* & Suar. *lib. 1. de mysterio Trinitatis c. 6. & lib. 9. c. 2.* quam esse probabilem existimat Torres *disput. 4.* & Ban. *dub. 3.*

Capr. in 1. dist. 27. q. 2. docet de mente D. Thom. verbum nostrum distingui realiter ab intellectione. Idem sentiunt Caietanus, Torres, Ban. nes, Zumel. & Ripa *super hoc a.* & Ferrariensis in 1. cont. *Gent. cap. 53.* & alij Thomistae communiter.

Resolutio. *ADVERTENDUM* EST PRIMO ad huius controuersiae solutionem, nihil omnino pertinere quaestionis illius diffinitionem: An in omni agente, praeter actionem quae recipitur in passio, sit ponenda quaedam alia actio, quae sit actualitas quaedam absoluta & ipsius agentis perfectio? PRIMO quia intellectio, de qua loqui-

mur & qualibet actio immanens, magis proprie dicitur operatio quam actio, ut supra *Contr. 1.* notauimus ex D. Tho. & ut aduertit Cai. *inf. q. 79. a. 2.* actiones immanentes qualitates sunt, non actiones aut passiones: & intelligere nihil aliud est quam intelligentē esse actu intellectum; & anima ex sui gradus nobilitate quem habet supra naturam, se ipsa quandoque se habet ut somnus, & quandoque ut vigilia; ac propterea modum quandam habet magis quam rationem aut proprietatem actiui & passiui: Quo fit ut quemadmodum grauitas lapidea procedit à lapide & in eodem recipitur; ita quaelibet immanens operatio sit eiusdem à qua deriuatur virtutis perfectio. Hanc veritatem subtiliter explicat Cai. in 4. seq. ubi notat quod intellectio diuersa ratione est esse intellectus, & speciei intelligibilis & verbi. Nam quia intellectus & species actiua principia sunt, ideo eorum esse est intellectio actiue concepta, quatenus scilicet est intelligere; & quia verbum terminus est intellectionis & intellectum siue obiectum ad intra: idcirco eius esse est intellectio passiue sumpta, prout scilicet est intelligi. In operationibus igitur immanentibus non habent locum illae distinctiones, quas ex alijs Thomistis & ex ipso D. Th. retulimus & explicauimus supra q. 25. ar. 1. *contr. unica.* de actione transeunte, quae sola verè, & proprie actio est.

Ex quo patet defectus Syluestri *super hoc articulo* dicentis, quod sicut in omni actione transeunte oportet ponere aliquam actionem quae sit in agente à qua denominatur agens intrinsecè, Quae est (inquit) ipsa forma qua agens agit sub relatione actuali ad obiectum; ita etiam oportet suo modo ponere in actione immanente aliquam actionem quae sit in principio formali agendi, quae est ipsum principium agendi sub relatione actuali ad ipsam operationem; quia sicut actio transiens transiit extra agens & tamen illud intrinsecè denominatur agens; quod ita etiam operatio immanens transiit extra principium formale operandi ut sic, & tamen ipsum principium formale denominatur formaliter agens ut quo, put a intelligimus; unde sicut ibi, ita hic oportet dicere, quod ipsa actiua emissio actionis immanens sit ipsum principium sub relatione ad obiectum in esse obiectiuo. Haec ex Syluestro, qui ibidem affirmat emissionem hanc actionis immanens idem esse quod dicere, quod existimat Scotus distingui realiter ab intelligere; & hoc scilicet intelligere idem esse realiter cum verbo. Ex hac opinione Syluestri occasionem Torres *Error Torres* accepit erroris; affirmat enim controuersiam res. hanc ex praedicta quaestionis diffinitione maxime dependere. Nam qui docent (inquit) actionem esse in patiente, consequenter tenentur respondere idem reesse actum intelligendi & verbum mentale; qui verò oppositam tutantur sententiam, tenentur concedere actum intelligendi & verbum mentale distingui realiter. Verum, ut ostendimus, in actione immanente locum non habet praedicta distinctio, nec opinio diuersitas, sicut in transeunte, nisi apud eos quos propria latet actionis immanens natura; de quorum numero videntur fuisse Syluester & Torres; cuius sententiam siue dictum impugnant Zumellus, Molina & Rada, locis superius allegatis.

SECUNDO recolenda sunt ea, quae de necessitate verbi diximus supra q. 12. a. 2. *contr. 2.* & in *hys a. controu. 1.* ex eis enim praecipue pendet praesentis quaestio resolu-

tiq.

Proba.

Probatur ex verbis D. Thomæ realis verbi distinctio
ab actu intelligendi.

TERTIO sciendum est, ex D. Tho. de potent. q. 8. a. 1. posse intelligentem actu ad quatuor habere ordinem, scilicet ad rem quæ intelligitur, ad speciem intelligibilem qua fit intellectus in actu, ad suum intelligere, & ad conceptionem intellectus. Quæ quidem conceptio (inquit S. D.) à tribus predictis differt. Are quidem intellecta; quia res intellecta est interdum extra intellectum, conceptio autem intellectus non est nisi in intellectu. Iterum conceptio intellectus ordinatur ad rem intellectam sicut ad finem; propter hoc enim intellectus conceptionem rei in se format, ut rem intellectam cognoscat. Differt autem à specie intelligibili; nam species intelligibilis qua fit intellectus in actu, consideratur ut principium actionis intellectus; cum omne agens agat, secundum quod est in actu: actu autem fit per aliquam formam, quam oportet esse actionis principium. Differt autem ab actione intellectus; quia predicta conceptio consideratur ut terminus actionis, & quasi quoddam per ipsum constitutum: intellectus enim sua actione format rei distinctionem, vel etiam propositionem affirmativam, vel negativam. Hæc autem conceptio intellectus in nobis propriè verbum dicitur, hoc enim est, quod verbo exteriori significatur; vox enim exterior, neque significat ipsum intellectum, neque speciem intelligibilem, neque actum intellectus, sed intellectus conceptionem, qua mediante refertur ad rem. Hæc D. Thomas, & quibusdam interpolitis: Verbum nostrum intellectus non est extrinsecum ab ipso intelligere intellectus, cum ipsum intelligere compleri non possit sine verbo predicto. In quibus verbis tria sunt maxime ponderanda.

Triaponderanda. Primum est habitudo verbi ad rem intellectam, quam exprimit S. Th. dicens conceptionem intellectus ordinari ad rem intellectam sicut ad finem. Hunc autem ordinem esse realem, ex ipsius rei ordinata natura quæ verbum est, aperte colligitur iuxta doctrinam A. nostri D. de Potent. q. 5. a. 10. superius explicatam q. 13. a. 7. Contr. unica, ubi diximus cum D. Th. in relatiuis tertij modi causam relationis realis in altero tantum relationis extremo reperiri; ut quod inter scientiam & scibile sit relatio realis, in sola scientia causa est, quia dependet à scibili & ad illud cognoscendum tanquam ad finem ordinatur. Et eadem ac ferè maior ratio est de verbo quod ad rem ab intellectu cognitam representandam, & actu cognoscendam, tanquam ad finem est institutum; atque ideo in sui natura causam habet realis ordinis siue relationis ad ipsam. Ex quo sequitur primum, ut ratio manifestatiui siue representatiui in verbo nostro dicat relationem realem, quamvis in diuino verbo sit relatio rationis tantum? Secundo sequitur, quod esse manifestatiuum non quomodocumque sed obiectiue, id est ut obiectum interius, sit propria & adequata ratio verbi absolutissime sumpti, i. tã cõmuniter quàm propriè accepti; in qua ratione sicut non includitur explicite, ita nec excluditur processus ab alio. Vnde diuina essentia, ut obiectum est ac terminus intellectionis diuinæ, verbum est communiter dictum, ut suo loco probabitur ex D. Tho. & tñ à nullo verè procedit, quanquam intelligatur ut procedens, ut ait S. D. de veritate q. 4. a. 2. ubi etiam docet in verbo propriè & non tantum cõmuniter dicto quatuor esse: Primum ut sit aliquid expressum à notitia mentis: Secundum ut dicat relationem originis ad dicentem: Tertium ut sit manifestatiuum rei intellectæ: Quartum ut sit intellectum ad intra. Tercio sequitur manifestationem obiectiuam fun-

A damentaliter sumptam esse ipsam essentiam verbi quo ad absolutum quod in verbo clauditur, formaliter autem sumptam esse realem relationem ad rem manifestatam; sicut similitudo fundamentaliter qualitas est, formaliter autem est relatio. Vnde quemadmodum simile nõ reducitur ad similitudinem formaliter aut fundamentaliter sumptam, eo modo & ordine quo participans reducitur ad id quod est per essentiam: ita nec manifestatiuum reducitur ad manifestationem vtrouis modo sumptam. Et ex his tandem sequitur intellectus & iudicium eorum, quæ hic tradit Caietanus de ratione manifestatiui contra Durandum.

B Secundo ponderanda est cum D. Thom. in ver- **Secundam**
bis ante relatis habitudo verbi ad intelligere siue intellectionis actum. Est enim habitudo effectus ad effectiõnem siue productionem & terminum ad operationem, ut in dictis verbis significat sanctus Thomas, & in hoc articulo dicens. Quicumque intelligit ex hoc ipso, &c. & apertius de verit. quæst. 4. art. 2. in cor. ubi sic ait: ipsa enim conceptio est effectus actus intelligendi. Et paulò post: Concessum est aliquid expressum per actum intelligendi. Quibus verbis non significat S. D. intellectionem esse causam effectiuam verbi, sed esse illius effectiõnem siue productionem, ut diximus: dicitur enim effectus nõ solum à causa, sed etiam ab ipsius causa productione produci, & ex habitudine dependentiæ ad vtrumque nuncupatur effectus. Hæc verò quæ hucusque de verbo diximus, absq; reali ipsius distinctione ab actu intelligendi non videntur posse consistere. Nam intellectio terminus intellectionis esse non potest nisi per actum reflexum, cum tamen verbum actu intellectionis directo cognoscatur, ut per se primò intellectus obiectum. Et quamvis motus & via cum termino in vnã rem perpè conueniant, nunquam tamen in rebus creatis coincidit operatio cum suo per se primo obiecto, ut patet discurrèti per singula. Præterea: verbum intellectus in nobis est quod verbo exteriori significatur; at verbum exterius nõ significat actum intellectus, sed conceptionem intellectus; ergo verbum non est intellectio, sed aliquid ab ea re distinctum. Discursus est D. Tho. in supra notatis verbis: Minor probata fuit supra q. 13. a. 1. & probatur secundo; quia alioquin hæc propositio Homo est animal esset falsa; nam si per eam significatur intellectio; sensus est: intellectio hominis est intellectio animalis, quæ prædicatio omnino falsa est. Et cõfirmatur; quia nomina significant ex intètione & vsu loquendi. Constat autè intentionem & vsum loquentium non esse nominibus significare operationes intellectus, sed res ab intellectu cognitæ & rerum conceptiones ut earum imagines. Hinc argumento respondet Rada verbum exterius **Rada resp.**
duo significare, nimirum intellectionem & obiectum siue rem intellectam; sed obiectum principaliter, intellectionem verò ut medium ordinatum ad rem significandam; veritatem autem & falsitatem propositionis attendendam esse ex principali vtrumque significatione, non autem ex minus principali. Sed iam superius ostendimus in q. 13. a. 1. Contr. unica, voces per se primò non si- **conferm.**
gnificare res, sed animæ conceptiones, iuxta dictum Aristotelis in 1. Perihermias: Voces sunt signa earum, quæ sunt in anima passionum; & D. Thomæ dicentis: Voces sunt signa intellectuum. Si igitur nomina significant intellectionem, erit intellectio eorum principale significatū, quod esse falsum probatur. Quoniam cum profero hoc nomen homo, aliud est nomen quod proferitur, & aliud est

est actio qua profertur. Nec actio est illa quæ significet hominem, sed nomē ipsum actione prolatum illud est quod significat hominem. Similiter itaque actus intelligēdi quo producit verbum, non est similitudo obiecti manifestatiua, sed verbum ipsum intellectu productū. Confirmatur secundo: Effectus productus per aliquam actionem in quolibet ordine ille est, qui assimilatur principio quo illius actionis, non autem ipsa actio. Nam idē artificis nō assimilatur ædificatio sed domus; ergo eadem ratione verbū intellectu productū similitudo est obiecti, non autem actio verbi productiua. *Sed ait Rada* intellectu non esse actionem de genere actionis, sed qualitatem: quod quamuis absolute verum sit, negandum tamen non est intellectum esse veram operationem termini productiuam, vt supra probauimus; ac per hoc non ipsam sed eius effectum siue terminum, esse similitudinem obiecti per speciem, quæ principium est intellectus representationi. Præterea: Si intellectio est expressa rei cognitæ similitudo, viderent beati diuinam essentiam per creatam similitudinem, quæ esset ipse actus videndi; quod in se falsum esse & doctrinæ D. Thomæ contrarium, multis argumentis ostendimus *sup. q. 12. a. 2.* Igitur intellectio ex sui natura non est obiecti similitudo, sed aliquid intellectu posterius, & realiter ab ea distinctum. Neque enim dici potest illud ad essentialē intellectu perfectionem pertinere, sine qua similitudo non est obiecti: Nam quid essentialis deesse potest perfectionis visioni beatæ, quæ omnium intellectuum est perfectissima? Hanc veritatem pluribus confirmat Zumel. & alij.

Tertium. Denique considerandum est dictum illud: Verbum nostri intellectus non est extrinsecum ab ipso intelligere intellectus, cum ipsum intelligere compleri non possit sine verbo prædicto: Videntur enim hæc verba fauere opinioni Syluestri, Soti, & aliorum negantium realiter distinguere verbum ab intelligere. Verum, vt Ferrariensis aduertit in dicto cap. 53. nihil aliud intendit S. D. quam, quod licet verbum sit aliquid per actum intelligēdi productum & ab ipso realiter distinctum; est tamen eodem intrinsecum, id est, necessario coniunctum; adeo vt nec intelligere valeat esse sine verbo, nec possit verbum absque intellectu consistere; sicut lineæ terminus illi intrinsecus est, cum esse nequeat linea sine termino, qui tamen à linea realiter distinguitur, & eius nihilominus complementum est intrinsecum, id est, necessario conexus, & in eius diffinitione ponitur in obliquo: dicimus enim lineam esse longitudinem sine latitudine, quæ termino vel terminis concluditur. Similiter itaq; verbum realiter distinguitur ab intelligere, sed tamen est eius intrinsecum complementum, id est, & necessario connexus, & ad eius diffinitionem pertinens in obliquo: cum intellectio nihil aliud sit quam operatio intellectus verbo formata.

Ex comparatione intellectus ad motum ostenditur illam realiter à verbo distinguere. POSTREMO observandum est, quod licet nonnulla sit similitudo siue proportio inter motum prout motus comprehendit etiam mutationem, & inter ipsum intelligere: duplex tamen est inter hæc in proposito differentia. Prima est, quod motus comparatur ad terminum vt imperfectum ad seipsum perfectum, & vt via ad seipsum sub esse perfectiori: nā motus est actus imperfecti & existentis in potentia. Vbi verò proceditur de potētia ad actum, idem est, quod prius habet esse imperfectum, deinde perfectum; & idem motus & forma ad quam terminatur motus,

A sunt idem realiter; intelligere verò non est actus imperfecti sed perfecti; non enim est actus existentis in potentia sed existentis in actu; & idem non comparatur ad verbum sicut via ad seipsum sub esse perfectiori; ac propterea non est idem realiter cum verbo producto. *Secunda differentia* est, quod forma, ad quam tendit motus, puta albedo ad quam tendit albefactio, est tantum terminus motus & eius perfectio & complementum: at verbum est etiam obiectum in actu in esse immateriali constitutum representans obiectum ad extra: quo fit vt intellectio eon sit eadem res cum verbo; non enim actus cognoscitiuus idem est cum suo obiecto; alioquin omnis cognitio esset reflexa.

B *Sed ait Mol.* primam differentiam non satisfacere, quoniam illuminatio & cæteræ alterationes instantaneæ non distinguuntur re à suis terminis, etsi non habeat adiunctam rationem motus; igitur quod actio coniungatur, vel non coniungatur cum ratione motus, impertinens est, vt sit aut non sit idem re cum suo termino. *Sed si formaliter intelligatur dicta differentia*, liquet eam optimè proposito deferuire, quamuis abque secunda non possit omnino firma subsistere. Dico itaque motum omnem, & mutationem etiam instantaneam, ex sua ratione formali comparari ad suum proprium terminum, quatenus formaliter eius terminus est, vt imperfectum ad perfectum & vt via ad seipsum sub esse perfectiori. Nam licet in mutatione instantanea sit simul fieri & factum esse: vt tuncque tamen inest ei formaliter ratio verò fieri vt sic est ratio viæ & tendentiæ in terminum & imperfecti; & quamuis simultanea termini positio realem excludat tendentiam & imperfectionem; eandem tamen virtualiter & fundamentaliter admittit; adeo vt in re præsentia æquiualeat eisdem formaliter acceptis. Nam quod actio siue operatio siue motus aut mutatio sit vna res cū termino, ex hoc vt propria causa prouenit, quod eidem formæ conuenit fieri, cui etiam conuenit factum esse. Quod autem fieri sit cum reali successione, tendentia & imperfectione per accidens est & nihil attinet ad identitatem cuiusvis prædictorum cum suo termino. Intelligere verò propriè loquēdo actio non est, sed est esse ipsius intelligentis vt sic, & consequenter in eo propriè & formaliter non est fieri & factum esse. Sed quia intellectus est productio verbi tanquam termini; idcirco secundum hanc partem induit rationem eius, quod est fieri; sed quia verbum non est præcisè terminus, sed per se primò intellectu obiectum, propterea meritò eximitur ab illa communi motuum, & mutationum turba, quæ in vnam rem coincidunt cum suo termino.

E *PRIMA CONCL.* Intellectio non est terminus dictione productus. Hæc conclusio patet ex dictis in præcedenti Controuersia; & probatur etiam Primò; quia dictio siue dicere, est actio immanens; at Scotus & eius Schola negant per actionem immanentem quicquam produci; igitur intellectio non est terminus dictione productus. Secundò; si intellectio quæ secundum Scotum idem est quod verbum, est dictionis effectus siue terminus; iam non erit verbum ex memoria secunda, sed ex actu secundo qui est dicere. Quod si respondeat verbum esse ex memoria secunda vt ex principio quo; ex dicere verò vt productione: ita dicimus nos verbum esse ex memoria secunda, id est, intellectu actuato specie vt principio quo, & ex intelligentia siue intellectu vt productione; quod tamen non admittit Scotus.

tus existimans, hoc dicendi modo non saluari dictum Augustini dicentis: Verbum esse ex memoria secunda.

2. SECUNDA CONCL. *Intellectio non est rei cognitio a similitudo sue verbum; sed realiter ab eo distinguitur.* Hæc satis probata remanet ex toto precedenti discursu, & ex ijs quæ diximus de necessitate verbi in 1. Contr.

Argum. & solutiones. CONTRA primam conclus. militat plura argumenta soluta in præc. Contr.

Obi. 1. cōt. 2. concl. CONTRA secundam conclus. argum. Syluester: Primò; Actio & passio & motus & terminus intrinsecus sunt idem, ut patet in 3. Phys. at intelligere est quoddam agere & pati & moueri; ergo &c. Eodem argumento videtur Molina & alij recentiores. Resp. falsum esse minorem propriè loquendo, ut ante diximus. Nec verbum est terminus præcisè, sed est etiam per se primò obiectum, cui repugnat identitas cum actione ad ipsum terminata.

Obi. 2. Secundo: S. Th. crebrò facit hanc consequentiam: intelligere Dei est eius intellectus; ergo & verbum est intellectus; quæ consequentia nulla esset, si verbum & intelligere essent duo distincta realiter. Resp. illam consequentiam valere in materia diuinorum tantum, vbi nulla est realis distinctio, nisi ea quæ fit per oppositionem relationum.

Vasq. 1. obi. cont. eand. concl. CONTRA eandem conclusionem argumentatur Vasq. sup. q. 12. a. 2. c. 2. Primò: Intellectio est actio de genere qualitatis; ergo est similitudo expressa obiecti, qua formaliter intellectus redditur intelligens aut videns, sicut ab albedine corpus efficitur album. Resp. nullam esse consequentiam licet sit actio de genere qualitatis, eo quod non inferat propriam & realem passionem ab ea distinctam, est tamen vera operatio sui proprii termini, qui similitudo est expressa rei intellectæ productiua.

Obiectio 2. Secundo: Augustin. lib. 9. de Trinit. cap. 10. asserit cognitionem esse similitudinem rei cognitæ. Resp. cognitionem ab August. dici similitudinem obiecti, non ratione sui sed ratione principij, id est speciei impressæ à qua procedit; vel etiam ratione termini quo completur, qui est species expressa siue verbum. Sed hanc resp. reprehendit Vasq. Primò, quia quod secundum se non est tale, ineptè nuncupatur tale solum quia principium tale est.

Replicat. Secundo, in patria non erit species creata diuinæ essentiae secundum Thomistæ; ergo visio diuinæ essentiae nec secundum se nec ratione principij, similitudo illius poterit appellari; at Augustinus contendit nos futuros perfectissimè similes visioni ipsa: quia videbimus eum, sicuti est; ergo putat ipsam visionem secundum se esse similitudinem. Resp. ad 1. in ijs quæ naturaliter connexa sunt, & ad vnius complementum concurrunt, non ineptè vnum ex alio denominari, ut de actione notauimus sup. q. 25. a. 1.

Replicat. 2. Ad 2. resp. similitudinem illam, de qua loquitur Aug. non consistere in ipsa visione formaliter, ut scilicet visio sit ipsa diuinæ essentiae similitudo in esse intelligibili; sed in perfecta mentis vitione cum Deo, per summam ac nobilissimam operationem, qualis est illa visio beatifica, ut explicauimus sup. q. 12. a. 2. Contr. 1. in solutione argum. suar. Est igitur visio similitudo non in esse cognito, id est, quæ sit imago obiecti in intellectu existens, sed in esse rei, quia facit videntem esse Deiformem ac Deo similem.

Obi. 1. Rada cont. eand. concl. CONTRA eandem conclus. argum. Rada. Primò; quia ex omnibus quæ reperiuntur in mente, ni-

hil potest habere rationem verbi, nisi actualis intellectio genita atque producta ab intellectu. Ergo &c. Anteced. (inquit) probatum est supra. Resp. falsum esse antecedens, & eius probationes fuisse sup. confutatas.

Secundo arguit ex diffinitione verbi à se conficta: verbum est actus intelligentiæ productus, &c. Respond. verbum non esse actum intelligentiæ, sed terminum & imaginem ex ea productam.

Contra eandem conclus. sunt argumenta quæ producant & soluant Expositores; ex quibus hoc videtur præcipuum. Productio verbi quatenus actio, non distinguitur realiter ab ipsa productione quatenus est passio: At productio verbi quatenus est passio non distinguitur realiter ab ipso verbo producto; ergo productio verbi quatenus est actio identificatur inaterialiter cum ipso verbo. Maior est communis sententia Philosophorū dicentium, quod idem motus est actio & passio, Minor inductiue probatur. Creatio passionis non distinguitur à re creata, &c. Huic argumento respondent Bannes & Zumellus. Primò negando maiorem quæ examinabitur in art. seq. Secundo itaque neganda est minor; quia actus intelligendi passiue sumptus, quomodo est esse verbi distinguitur realiter ab ipso verbo. Ad probationem iam dictum est non esse eandem rationem de mutationibus etiam instantaneis & intellectione: quoniam terminus intellectione hoc habet peculiare, ut illius sit obiectum, quod nulli alteri mutationi perspicuum est conuenire. Hanc responsionem videntur significasse prædicti duo Expositores, quamuis eam non satis expresserint.

Notationes circa responsiones argumentorum.

RESPONSIO ad 2. argum. D. Th. innititur vnitati intellectus cum intelligibili superius à nobis explicata, scilicet q. 12. a. 2. Contr. 3. & q. 14. a. 1. Contr. 1.

D. Responsio ad 3. latè explicatur à D. Th. inf. qu. 45. art. 6. & ibidem à recentioribus ac præsertim Ban.

ARTICVLVS II.

Utrum aliqua processio in diuinis generatio dici possit.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod processio, quæ est in diuinis, non possit dici generatio. Generatio enim est mutatio de non esse in esse corrupti opposita, & vtriusque subiectum est materia. Sed nihil horum competit diuinis. Ergo non potest generatio dici in diuinis.

2. Præterea. In Deo est processio secundum modum intelligibilem, ut dictum est: * sed in nobis talis processio non dicitur generatio. Ergo neque in Deo.

3. Præterea. Omne genitum accipit esse a generante. Esse ergo cuiuslibet geniti est esse receptum. Sed nullum esse receptum est per se subsistens. Cuius igitur esse diuinum sit esse per se subsistens (ut sup. probatum est) q. 7. a. 1. & sequitur, quod nullius geniti esse sit esse diuinum. Non q. 11. a. 4. est ergo generatio in diuinis.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 2. Ego hodie genui re.

Respondet. Dicendum, quod processio verbi in diuinis dicitur generatio.

Ad cuius euidentiā sciendū est, q. nomine generationis dupliciter vtimur. Vno modo cōmuniter ad omnia generabilia, & corruptibilia: & sic generatio nihil aliud est, q. mutatio de nō esse ad esse. Alio modo, p̄prie inuicētib. & sic ge-

Sol.

Obi. 2.

Solut.

Obi. 1.

Sol.

161

4. con. 10.

11. & op.

3. c. 52.

Art. præc.

fic ge-